

NORSK FORSIKRINGSJURIDISK
FORENINGSPUBLIKASJONER

NR. 50

PETER LØDRUP
UNIVERSITETSSTIPENDIAT

Skadelidtes stilling
hvor han frivillig har utsatt seg
for en risiko

Med diskusjonsinnlegg av:

Jonas Myhre, Carl August Fleischer og Kristen Andersen

Referat fra møte i
Norsk Forsikringsjuridisk Forening
den 9. oktober 1964

UNIVERSITETSFORLAGET

SKADELIDTES STILLING HVOR HAN FRIVILLIG HAR UTSATT SEG FOR EN RISIKO ¹

I. *Innledning.*

De problemer som foredragets tittel tar sikte på å angi, er av en meget sammensatt natur. De skjærer på mange måter gjennom store deler av erstatningsretten. Det er heller ikke helt lett å foreta en nøyaktig avgrensing og presisering av de spørsmål som her påkaller oppmerksomheten. Før jeg gjør noe forsøk i den retning, er det imidlertid naturlig å stanse opp ved et par erstatningsrettslige grunnbetraktninger. Når man skal avgjøre om erstatning i en gitt situasjon skal tilkjennes, vil man alltid måtte ta standpunkt til hvor risikoen for en bestemt begivenhet skal plaseres. Det lyder kanskje noe elementært, men det er likevel nødvendig å si det: Pålegges skadevolderen erstatningsplikt, innebærer det at risikoen for den skadeutløsende begivenhet legges på ham. Hvis erstatning ikke tilkjennes, er det skadelidte som bærer risikoen for begivenhetens inntreden. En vesentlig del av erstatningsretten blir derfor læren om en risikoplasering. Når den uaktsomme skadevolder tilpliktes å betale erstatning, betyr det at risikoen for den uaktsomme opptreden må

1. Litteratur som i det følgende blir sitert ved forfatternavn: *Kristen Andersen*, Erstatningsrett, Oslo 1959, *Ussing*, Erstatningsret, København 1934, *Trolle*, Risiko og skyld, København 1960, *Bengtsson*, Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv, Stockholm 1962, *Agell*, Samtycke och risktagande, Stockholm 1962, *Øvergaard*, Norsk erstatningsrett, Oslo 1951, *Vinding Kruse*, Erstatningsretten, København 1964.

bæres av ham selv. Og tilsvarende blir forholdet ved ansvar på objektivt grunnlag. Risikoen for «teknisk svikt» er således eksempelvis lagt på innehaveren av den skadevoldende innretning, ikke på skadelidte.

Når jeg her understreker dette risikoplaseringssynspunkt, så har det to årsaker. Først og fremst fordi det er blitt gjennomgangstemaet i utallige rettsavgjørelser i de senere år; her er et eksempel blant mange: Rt. 1960 s. 1235. En pasient søker erstatning fordi han under et sykehusopphold var blitt smittet av tuberkulose. Høyesterett tar ikke kravet til følge fordi risikoen for smitte må påhvile pasienten, ikke den institusjon som skal gjøre ham frisk.² Ved å fremheve at løsningen av den erstatningsrettslige konflikt avhenger av hvor risikoen for en bestemt begivenhet skal plaseres, har man imidlertid ikke oppnådd annet enn en gunstig spørsmålstilling. Hvor risikoen i det konkrete tilfelle skal plaseres, vil bero på en rekke faktorer. Normalt vil det ved vurderingen av om det i en gitt situasjon skal pålegges erstatningsplikt, i første rekke være skadevolderens forhold som tiltrekker seg oppmerksomheten. Særlig har dette gjort seg gjeldende når det er tale om ansvar på subjektivt grunnlag. Aktsomhetsnormen fremkommer som et resultat av de krav rettsordenen stiller til ens måte å handle på; den oppfattes, som Kristen Andersen har uttrykt det, i alminnelighet «som en norm med eksklusiv adresse til skadevolderen».³ Og slik forholder det seg også som regel når det spørres om ansvar på objektivt grunnlag. Interessen knytter seg da til arten av den skadevoldende virksomhet. Skjønnsstemaet blir om denne tilfredsstillende krav som rettspraksis har oppstillet som betingelser for erstatningsplikt.

Dette tradisjonelle utgangspunkt er for såvidt naturlig, og passer nok også på det store flertall av skadetilfelle. Skadelidte er normalt en person som ikke i noen særlig grad står i forbindelse med skadevolderen; det kan være en person som

2. Jfr. også Rt. 1932 s. 416.

3. TfR 1963 s. 126.

plutselig får en nedfallende gesims i hodet, eller blir stanget av en okse mens han dyrker friluftslivets gleder, eller påkjørt av en bil på vei hjem fra dagens arbeid. Men likevel — i en mangfoldighet av tilfelle er det allerede før skadens inntreden en viss kontakt mellom de to parter i den senere erstatningsrettslige konflikt. Tilknytningsforholdet kan være minimalt, som f. eks. mellom bilisten og de offentlige organer som forestår vedlikeholdet av den veien han kjører på. Det blir sterkere hvis vi ser på forholdet mellom sykehuset og dets pasienter, eller på forholdet mellom personer som deltar i sport, f. eks. spiller fotball sammen.

Vi presenteres for en annen typesituasjon når det foreligger et kontraktsforhold mellom partene. I mange tilfelle vil skadelidtes erstatningskrav da underkastes spesielle regler som nettopp er utformet med dette kontraktsforhold for øye. Men disse situasjoner er også av betydelig interesse for de problemer som her skal drøftes. De motiver som har ledet opp til den spesielle regel kan nemlig nettopp være av den karakter at de påkaller interessen. I denne forbindelse er det også grunn til å understreke at det ved en rekke kontraktsforhold ikke har utviklet seg spesielle kontraktsansvarsregler; man er følgelig henvist til å løse konflikten etter hva vi kan kalle den alminnelige erstatningsrett. Som eksempel kan nevnes jernbanens og sporveienes ansvar ved skade på passasjerer.

Det jeg ved disse løsevne eksempler har forsøkt å fremheve, er at skadelidte ofte i større eller mindre grad har trådt i forbindelse med den skadevoldende person eller virksomhet. Den forbindelse som dermed er etablert, kan naturligvis ikke i erstatningsrettslig henseende være irrelevant. Skadelidtes forhold bringes dermed inn som et moment av vesentlig betydning når det gjelder risikoplaseringen. Og grunnen til det er at skadelidte ved sin adferd har øket risikoen for å bli tilføyet en skade.

Hvor skadelidtes forhold gis karakteristikken «medvirkning til skaden», er vi over i tilfelle som fanges opp av strl.

ikrl. § 25.⁴ Her har skadelidte øket risikoen for skade ved en uaktsom adferd. Men ofte er det ikke noe å bebreide ham; og det er disse tilfelle som her er av interesse. Og da er problemstillingen ganske enkelt denne: Skal skadelidte selv bære risikoen for den begivenhet som utløste skaden? Det må imidlertid straks innrømmes at grenseområdet mellom medvirkning og annen risikoøkende adferd er meget skjønnspreget. Bare et eksempel skal nevnes: Den som skades under en biltur med en beruset sjåfør, har etter Høyesteretts oppfatning medvirket til skaden.⁵ I dansk⁶ og engelsk rett⁷ bruker man derimot den konstruksjon at risikoen for et kjedelig utfall av turen er plasert på skadelidte. Dette medfører da at det ikke blir tale om noen delvis erstatning etter reglene om skadelidtes medvirkning. Det skjønnspregede ved mange av de tilfelle som befinner seg i grenseområdet, illustreres på en utmerket måte ved engelsk rettspraksis. Etter Common Law har ikke valget mellom en medvirkningskonstruksjon og en plasing av risikoen hos skadelidte noen praktisk betydning, idet resultatet i begge tilfelle blir full frifinnelse av skadevolderen. Og det var da naturlig at domstolene ofte valgte det sistnevnte alternativ, idet det jo var liten grunn til å stemple skadelidtes handling som uaktsom når resultatet likevel måtte bli frifinnelse. Men etterat det i 1945 ved lov ble åpnet adgang til å gi delvis erstatning i medvirkningstilfellene, har tendensen gått i den annen retning.⁸ Ønsket om å *fordele* tapet, har øket dommernes anvendelse av medvirkningssynspunktet. Men i Norge har man nu gått den motsatte vei og plasert hele tapet på skadelidte hvis han «visste eller måtte vita» at føreren var påvirket av alkohol.⁹

Som et veiledende moment ved vurderingen av om det *in casu* foreligger medvirkning, kan årsaksbetraktninger spille

4. Se nærmere *Kristen Andersen* TFR 1963 s. 132 flg. og *Vinding Kruse* s. 66 om forholdet mellom str.l.krl. § 25 og culpanormen.

5. Rt. 1923 s. 199, Rt. 1932 s. 547.

6. Se eksempelvis Ufr 1956 s. 884.

7. *Winfield*, On Tort, 7.ed. s. 27.

8. Se *Dias*, Cambridge Law Journal 1961 s. 18 flg.

9. Se bilansvarslovens § 7.

en viss rolle. Har skadelidtes rolle i hendelsesforløpet vært passiv, vil dette tale mot å legge til grunn et medvirkningssynspunkt. Tilskueren til en brann vil således eventuelt kunne sies å ha overtatt risikoen for skade han tilføyes f. eks. av gnister etc., mens den som klatrer i en høyspentledning¹⁰ er medvirker. Dette årsakssynspunkt kunne med fordel vært utviklet nærmere, men tiden tillater ikke mer enn denne antydning av problemet.

II. Skadelidtes forhold og samtykkekonstruksjoner.

Når det gjelder de situasjoner hvor skadelidtes forhold kan tenkes å få betydning for risikoplasingen, kan vi straks skille ut de tilfelle hvor det foreligger et uttrykkelig samtykke til skaden. Et slikt samtykke vil normalt fritta «skadevolderen» for enhver erstatningsplikt; såvel i strafferetten som i erstatningsretten er samtykket en objektiv ansvarsfrihetsgrunn, eller som det het i eldre terminologi, en omstendighet som medfører at handlingen ikke lenger ansees for rettsstridig. Men ved culpa-ansvar og ved ansvar på objektivt grunnlag er det imidlertid høyst upraktisk med et uttrykkelig samtykke til skaden.¹¹ Det som i disse tilfelle er aktuelt, er at skadelidte *bevisst har utsatt seg for den risiko som utløste skaden*, men — naturligvis — i håp om at det skulle gå godt. Blir derimot resultatet at skade inntreffer, oppstår spørsmålet om skadelidtes forhold skal innebære at skadevolderen ikke pålegges erstatningsplikt. Det er denne problemstilling som i engelsk rett går under navnet «*assumption of risk*», i tysk rett «*Handeln auf eigene Gefahr*», og i fransk rett «*acceptation des risques*». I Danmark har i de senere år spørsmålet om «aksept af risiko» vært meget drøftet. Hos oss har derimot disse problemer på få unntagelser nær ikke vært ofret særlig oppmerksomhet.

Disse slagordpregede formuleringer skjuler bl. a. en tendens til i skadelidtes adferd å konstruere et stilltiende samtykke fra hans side til selv å bære det eventuelle tap. Det

10. Jfr. Rt. 1940 s. 16.

11. Jfr. *Agell* s. 10.

felles utgangspunkt for denne konstruksjon er den romerrettslige maksime *volenti non fit injuria*.

Et slikt stilltiende samtykke skulle på samme måte som et uttrykkelig samtykke frita skadevolderen for ansvar. Men i det enkelte tilfelle er det neppe mulig å konstatere annet enn at skadelidte har vært villig til å utsette seg for *risikoen for skade*.¹² Og dette ligger langt fra et stilltiende samtykke til selv å bære det økonomiske tap hvis skaden inntreffer. Man har derfor¹³ sondret mellom to former for samtykke, samtykke til den fysiske risiko, i motsetning til samtykke til den rettslige risiko. Samtykke til den fysiske risiko sier ikke mer enn at skadelidte ved sin adferd har gått med på å utsette seg for en bestemt risiko, uten at retten til erstatning ansees bortfalt. Samtykke til den rettslige risiko skulle innebære at skadelidtes forhold sees som en ansvarsfraskrivelse; går det galt har *han* risikoen for den skadeutløsende begivenhet.

Denne sondring mellom samtykke til den rettslige og fysiske risiko står for meg som uklar og lite givende fra en erstatningsrettslig synsvinkel. En vurdering av samtykkets erstatningsrettslige konsekvenser blir ikke lettere ved at man først skal undersøke arten av samtykke man står overfor, for derefter å trekke slutninger ut fra hvilken gruppe man har plasert det i. Faren for å slutte i ring blir også stor: Man finner at samtykket bør lede til ansvarsfrihet, og sier så at det foreligger et samtykke til den rettslige risiko; derefter begrunnes ansvarsfriheten med at samtykket gjaldt den rettslige risiko. Er man oppmerksom på denne faren, og bare bruker begrepene som et navn på resultatet, blir deres praktiske betydning lik null.

Det kan vel også reises spørsmål om ikke hele samtykketerminologien i disse tilfelle er mer vill-ledende enn veiledende. Den passer utvilsomt hvis det foreligger en ansvarsfraskrivelse. Men allerede de fortolknings-spørsmål denne

12. *Ibid.*

13. *Glanville Williams*, Joint torts and contributory negligence, 1953 s. 308 flg. Også *Bengtsson* bruker denne terminologi, se s. 39 og s. 57 flg.

reiser, viser at det i mange tilfelle virker søkt å tale om samtykke. Og når vi kommer over i de tilfelle hvor skadevolderen sier «bli med, men på egen risiko», er det vel ingen gitt å konstatere samtykkets innhold; eller rettere: hvilke begivenheter skadelidte dermed overtar risikoen for. Illustrerende er dommen i Rt. 1920 s. 88. Her var forholdet at en distriktslege med trafikksjefens tillatelse fikk følge med en motordresin mellom to jernbanestasjoner. Underveis blir dresinen påkjørt av et møtende tog, med den følge at legen blir drept. Jernbanen påberopte seg til sin frifinnelse at distriktsjefen hadde sagt, «at han kunde medfølge (dresinen) på egen risiko, og at jernbanen ikke overtok nogetsomhelst ansvar for hans sikkerhet». I Høyesteretts dom het det at der ikke kan «lægges mer heri, end at jernbanen ikke vilde overta noget ansvar for *casus*.» Da jernbanen neppe har noe ansvar for *casus*, innebar følgelig ikke det eventuelle samtykke noe som helst. Og kommer vi ut over de tilfelle hvor uttalelser av det nevnte innhold har vekslet mellom partene, er det etter mitt skjønn åpenbart at det ikke er det riktige utgangspunkt i skadelidtes adferd å begynne å søke etter noe stilltiende samtykke til selv å bære tapet hvis en ellers ansvarsbetingende begivenhet skulle realiseres.¹⁴ I det følgende vil jeg derfor ikke bygge på en samtykketerminologi, men undersøke skadevolderens eventuelle erstatningsplikt på bakgrunn av skadelidtes forhold og dettes innflytelse på risikoplasingen. Dette medfører en *objektivering* av utgangspunktet. Oppgaven blir å vurdere hvilke virkninger rettsordenen skal tillegge den omstendighet at skadelidte har trådt i forbindelse med skadevolderen. Det er hvor denne forbindelse medfører at han ikke får erstatning at det kan sies å foreligge en «aksept av risiko» eller «risiko-overtagelse». I rettspraksis eller lovmotiver uttrykkes dette gjerne slik at resultatet eller regelen begrunnes med at skadelidte ikke ble utsatt for en større risiko enn han måtte regne med¹⁵, eller at skade-

14. Jfr. *Vinding Kruse* s. 63.

15. Rt. 1949 s. 688, RG 1960 s. 387 (Gulathing), Ot.prp. nr. 44 (1923) s. 19.

lidte er nærmest til å bære risikoen¹⁶ eller han handlet på egen risiko.¹⁷

Når man etter disse linjer skal løse den særlige erstatningsrettslige konflikt som oppstår hvor skadelidte har utsatt seg for en risiko, er det naturlige utgangspunkt risikoen størrelse, eller om man vil, sannsynligheten for skadetilføyelse. Det er en kjent sak at eksistensen av en økende risiko har hatt en tendens til å skjerpe ansvarsgrunnlaget. Hele vårt ulovfestede, og en rekke tilfelle av det lovfestede, objektive ansvar bygger på den tanke at skaperen av den spesielle risiko er nærmest til å bære ansvaret for de skader den måtte utløse. Man kan — om enn noe unøyaktig — si det slik: Øket risiko, skjerpet ansvar. Men den økede risiko kan også ha en annen konsekvens, nemlig et *mildere* ansvar. Når alternativet blir et *strengere* og når et *mildere* ansvar, vil i mange tilfelle nettopp avhenge av skadelidtes forhold. Når skadelidte nærmer seg noe som fremstiller seg som risikopreget, får han derved en ekstra oppfordring til å utvise forsiktighet. Og i de tilfelle hvor skadevolderen *ellers* ville blitt ansvarlig på objektive grunnlag, vil skadelidtes forbindelse med ham lett medføre at de argumenter som taler for et objektive ansvar mister sin overbevisningskraft. Likevel er situasjonen såpass forskjellig alt etter hvilket ansvarsgrunnlag det blir aktuelt å anvende, at drøftelsen ikke kan skje under ett både for culpaansvaret og det objektive ansvar.

III. Særlig om ansvar på subjektivt grunnlag.

Problemstillingen ved culpaansvaret kan skisseres slik: Culpøs adferd innebærer en øket risiko for ens omgivelser. Men når omgivelsene er kjent med denne risiko, er det da alltid culpøst å fremkalle den, eller unnlate å ta skritt for å avverge den? Spørsmålet må åpenbart besvares benektende. Culpanormens utformning er avhengig av en rekke forhold som er sterkt varierende; og et av de variable momenter er skadelidtes adferd og kunnskap om den aktuelle risiko. Jo

16. Rt. 1964 s. 474.

17. Rt. 1931 s. 97.

mer forberedt skadelidte er på denne risiko, jo mer kreves for at skadevolderen har handlet culpøst. Når, som nevnt innledningsvis, det er tale om å plasere risikoen for et bestemt forhold, er det naturlig at skadevolderens kunnskap og mulighet til å beskytte seg spiller en vesentlig rolle ved avgjørelsen av hvem tapet skal ramme.

En nylig avsagt høyesterettsdom hviler nettopp på de tanker jeg her har skissert, Rt. 1964 s. 446. Under øvelseskyting i Heimevernet ble to personer beordret til å bære en tung skytefigur over en hengebro. Den ene av de to sa at han kunne klare jobben alene, men gled på broen, falt i elven og druknet. Enken krevet erstatning av det skytterlag som hadde leiet ut banen til Heimevernet; det var broens tilstand som etter hennes mening skulle begrunne et culpaansvar. Hun fikk ikke medhold, idet broens tilstand ikke bød på noen særlig risiko «hvis det ble vist normal forsiktighet». Og slik også i Rt. 1958 s. 675, hvor en mann ikke fikk erstatning for en skade han pådro seg i et fall i en trapp i et hotell. Høyesterett bemerket i tilknytning til skadelidtes anførsel om at trappen var slikt bygget at det var uaktsomt å ha den i et hotell, at han (dvs. skadelidte) besøkte hotellet regelmessig «og kjente trappen godt. De mangler ved trappen som han hevder har vært tilstede, kunne derfor ikke være ukjente for ham.» Her er det altså den forsiktighet fra skadelidtes side situasjonen tilsier, som blir utgangspunktet for vurderingen av culpanormen.¹⁸

Spørsmålet når skadelidte skal ansees å ha risikoen for en begivenhet det kunne være aktuelt å bebreide skadevolderen som culpøs, kan best besvares ved å ta utgangspunkt i en påregnelighetsbetraktning. Denne innebærer at en *risiko for skade som skadelidte kunne ha regnet med, ikke regnes som frembragt ved uaktsomhet fra skadevolderens side*. Dette synspunkt kan gis anvendelse i en rekke ulike livsforhold. I Rt. 1939 s. 720 krevet en passasjer erstatning av et dampskipsselskap etter at han var blitt skadet i et fall da båten

18. Smln. for dansk retts vedkommende *Trolle* s. 63 og de der refererte dommer.

med en viss kraft støtte mot kaien. For at skibet skulle bli ansvarlig, måtte det efter Høyesteretts oppfatning være utvist «en særlig mangel på aktsomhet under manøvreringen». Og videre: «I forhold til skibets passasjerer må det kreves, at den måte hvorpå tilleggingen skjedde, påførte disse en risiko ut over den som de måtte være forberedt på når skibet legger til ved sine regulære stoppesteder». Rettens begrunnelsestype er i dette tilfelle at forholdene ikke var anderledes enn hva skadelidte måtte regne med; derfor har ikke skadevolderen handlet uaktsomt.¹⁹ Det synspunkt at følgene av den påregnelige risiko skal holdes utenfor de momenter som bebreides skadevolderen ved vurderingen av om han har utvist uaktsomhet, henger sammen med oppfatningen av culpaansvarets oppgave. Det skal, blandt annet, verne oss mot det uventede i våre medmenneskers adferd. Hvor skadevolderen har oppført seg på en måte som omgivelsene kunne vente, blir derfor resultatet at denne adferd i en rekke tilfelle ikke betraktes uaktsom. Her ligger nok noe av forklaringen på den milde culpanorm som gjennomgående synes å herske på fritidsskadenes område. Særlig når det gjelder skader i forbindelse med deltagelse i sport, kan det fremheves at risikoen for skade i høyeste grad er til stede. For at skadevolderen i disse tilfelle skal påføres ansvar, må det derfor kreves at hans opptreden har vært særlig klanderverdig. En dom fra hvert av de tre nordiske land er her illustrerende. Den svenske avgjørelse²⁰ gjaldt krav fra en bandyspiller som hadde mistet det ene øyet da han ble truffet av en høy ball en motspiller hadde slått mot han på tre meters avstand. Högsta Domstolen fant i motsetning til de underordnede retter, at skadevolderen måtte frifinnes. Og begrunnelsen var nettopp at deltagerne måtte regne med en viss risiko for å bli skadet; bare under spesielle omstendigheter kunne det i slike tilfelle tenkes å bli tale om rett til erstatning på culpagrunnlag. Den danske dom²¹ gjaldt skade under en fotballkamp, og

19. Smln. *Agell* s. 167.

20. NJA 1951 s. 79, se nærmere *Agell* s. 144 flg., *Bengtsson* s. 89 flg.

21. UfR 1948 s. 181, jfr. TfR 1948 s. 335. Dommen er utførlig referert av *Kristen Andersen* i TfR 1963 s. 131-32, jfr. også *Bengtsson* s. 88.

frifinnelsen av skadevolderen skjedde med en begrunnelse som lå nær opp til Högsta Domstolens. Det norske innslag²² fører oss over i en annen sportsgren, nemlig travløp. En av sulkyene kom bort i gjerdet langs banen, hesten løp ut og rett på en av de andre deltagerne. Skadelidte hevdet at kjørereren av den skadevoldende sulky hadde utvist uaktsomhet, men fikk ikke medhold. Rettens begrunnelse er parallell til det resonnement vi møtte i den danske og svenske dom: «Under konkurranser som dette hvor alt foregår med stor fart og med liten tid til å treffe de riktige avgjørelser, vil det alltid være en viss fare for uhell hvorved andre konkurransedeltagere kan bli skadet. Alle som deltar må være forberedt på dette. Selv om konkurransedeltageren således kan regne med muligheten av at han ved sin kjøring kan komme til å volde skade, kan hans forhold ikke betraktes som uaktsomt, så lenge hans kjøring ikke innebærer større risiko for skade enn den som er vanlig.»

På samme måte er det vel også grunn til å vurdere skader som voldes funksjonærer og andre hjelpere som assisterer under avviklingen av risikopregede arrangementer.²³

Den påregnelige risiko synes også å være skjønnsstemaet når det gjelder det offentliges ansvar for mangler ved våre veier. De er erfaringsmessig ikke perfekte. Enhver bilist må regne med at en rekke veier utover i bygdene er i en slik forfatning at det innebærer en viss risiko for skader på bilen å kjøre på dem. Denne «normaltilstand» av dårlig kvalitet kan ikke betinge ansvar for veimyndighetene. Men grensen går ved de mangler som bilisten kan regne med. Hvilke det er, blir naturligvis en vurderingssak. To svenske høyesterettsdommer er her illustrerende.²⁴ I begge tilfelle hadde en bil kjørt utfor veien. Årsaken var at veivesenet hadde brøytet en veibane henholdsvis 30 og 60 centimeter for bred, uten at dette var avmerket på noen som helst måte. Bilist nr. 1 fikk

22. RG 1960 s. 387 Gulating.

23. Også her byr dansk rett et eksempel, UfR 1958 s. 557, jfr. TfR 1959 s. 215.

24. NJA 1955 s. 89 I og II, jfr. *Bengtsson* s. 182 flg.

ikke erstatning, mens resultatet ble det motsatte for bilist nr. 2. Og Högsta Domstolens begrunnelse var i sak nr. 1 at en bilist må regne med at brøytingen til en viss grad resulterer i en «vei» som er bredere enn den i virkeligheten er. Men det er dog en grense for hva som i denne forbindelse er påregnelig, og denne grense var altså overskredet i sak nr. 2. Den samme begrunnelsestype finner vi også i norske høyesterettsdommer, se Rt. 1957 s. 1011: «Selv om broen ikke hadde rekkverk, kan jeg ikke se at det her for en bilfører var farligere eller vanskeligere forhold enn det ellers ofte er på veiene i vårt land».²⁵

Denne påregnelighetsbetraktning finner vi også igjen i rettspraksis omkring jernbanens erstatningsplikt når personer skades inne på stasjonsområder. I de kjente dommer fra 1936²⁶ og 1959²⁷ fikk skadelidte erstatning fordi de aktuelle stasjoner innebar et «saavidt fremtredende . . . faremoment at jernbanen her er nærmest til å bære risikoen, om det i et enkelt tilfelle skulde vise seg at de sikkerhetsforanstaltninger som det har vært vanlig å treffe ikke har vært tilstrekkelig effektive».²⁸ Det kan vel diskuteres om det her pålegges et objektivt ansvar, eller et strengt culpaansvar. Personlig er jeg tilbøyelig til å helle til det sistnevnte alternativ,²⁹ og dermed er disse dommer i pakt med den oppfatning at den erstatningsrettslige risikofordeling i vesentlig utstrekning vurderes ut fra hvilken risiko den skadelidte som befinner seg i en gitt situasjon bør regne med. I disse dommer var jo det erstatningsbetingende forhold et faremoment som avvek fra hva som er vanlig ved stasjonsarrangementer. Den uventede fare ledet her til en meget streng culpanorm.

Av fremstillingen hittil fremgår det at skadelidtes forhold i en rekke tilfelle får en betydelig innflytelse på culpanor-

25. Jfr. også Rt. 1957 s. 1078, Rt. 1955 s. 708, Rt. 1963 s. 1153 og RG 1951 s. 619, smln. *Kristen Andersen* TfR 1963 s. 126—27.

26. Rt. 1936 s. 298.

27. Rt. 1959 s. 474.

28. Rt. 1936 s. 300.

29. Jfr. dog «hodet» i Rt. 1936 s. 298.

mens utforming. Men det er likevel ganske åpenbart at man ikke sjelden må konkludere med at skadevolderen har utvist uaktsomhet, men at andre regler enn reglene om skadelidtes medvirkning kan lede til at den uaktsomme handlemåte ikke pådrar ham erstatningsplikt. Det må ansees som forholdsvis sikker rett at *skadelidtes* forhold *kan* innebære at man plasserer risikoen for den uaktsomme opptreden på ham. Et eksempel: Rettspraksis har stillet store krav til aktsomheten når det gjelder sandstrøing etc. på steder som er offentlig tilgjengelige.³⁰ Men kan en gårdeier som gjennom en årrekke har unnlatt å strø en gårds plass, pårope seg leieboernes godtagelse av denne praksis som grunnlag for frifinnelse hvis en av dem en vinterdag faller og skader seg? At man her er over i et utpreget grensetilfelle, illustreres av dommen i Rt. 1960 s. 1201, som gjaldt et slikt forhold. Den er avsagt under dissens 3—2; flertallet i Høyesterett var enig i herredsrettens vurdering, mens mindretallet ville opprettholde lagmannsrettens dom, som igjen var avsagt under dissens. Førstvoterende, som representerte flertallet i Høyesterett, fant under «noen tvil» at gårdeierens mangelfulle praksis m.h.t. strøing av gårds plassen ikke var godtatt av leieboerne. Dommen forutsetter at det i prinsippet ikke er noe i veien for at skadelidtes forhold ansees som en godtagelse av uaktsom opptreden eller unnlattelse. Her må det nok med en viss rett kunne sies at samtykkebetraktninger har inspirert formuleringen av førstvoterendes votum. Hadde flertallets tvil slått ut i den motsatte retning, ville leieboernes godtagelse av den unnlatte strøing opphevet det ansvar unnlattelsen ellers ville ha medført. Godtagelsen, eller samtykket for å bruke den gjengse terminologi, ville da vært en selvstendig ansvarsfrihetsgrunn.

Et resonnement etter disse linjer kan også tenkes hvor skadelidte innså, eller burde innse, faren ved en viss handlemåte. Det hender nok ganske ofte at A's uaktsomhet muliggjør skadelidtes kontakt med de skadevoldende gjenstander, en kontakt som skadelidte selv kunne og burde ha unngått.

30. Eks. Rt. 1949 s. 615, RG 1955 s. 193, RG 1950 s. 120, RG 1950 s. 569.

De situasjoner vi her konfronteres med er imidlertid svært forskjellige, og grensen mot de tilfelle hvor det er naturlig å se skadelidtes forhold som medvirkning er flytende. Farlig lek mellom barn og ungdom illustrerer på en utmerket måte den tvil som her gjør seg gjeldende. Skal deltagelsen i den farlige lek ansees som overtagelse av risikoen, eller medvirkning? Sveriges Högsta Domstol har i en nylig avsagt dom³¹ inntatt det førstnevnte standpunkt. Under eksperimentering med en hjemmelaget rakett kom en av de fire deltagerne til skade da raketten eksploderte. De tre andre ble straffedømt for forholdet, men frifunnet for fjerdemanns erstatningskrav. Högsta Domstolen bemerket i erstatnings-saken at eksperimenteringen innebar en «icke ringe fara för at deltagarna skulle komma til skada. Dette hava ock Gerner, Boholm och Svensson åtminstone bort inse. Öberg (dvs. skadelidte) deltog emmellertid själv i leken i väsentligen lika mån som dessa, och han har i samma grad bort inse nämnda fara.»³² Dommen er i svensk teori blitt oppfattet som er utslag av «HD:s sympati för samtyckesresonemang».³³ Jeg har selv i en anmeldelse³⁴ hevdet et lignende standpunkt, men er i tvil om dets riktighet. Det virker noe urettferdig i disse tilfelle å la hele tapet bli hos den som tilfældigvis blir den skadelidte. En medvirkningskonstruksjon ville her åpne mulighet for en *fordeling* av tapet mellom samtlige deltagere. Dette bør iallfall være veien hvor det gjelder barns deltagelse i farlig lek, eller lek på steder de ikke har lov til å være.³⁵ Er det utelukkende voksne personer som er innblandet, vil nok frifinnelse med den begrunnelse at de handlet på egen risiko være mer nærliggende. Særlig gjelder dette hvor de befinner seg på steder hvor de er s.k. uvedkommende. Tar man seg frem på steder hvor det er «adgang forbudt», blir også det erstatningsrettslige vern svekket. Det gjelder

31. NJA 1963 s. 39.

32. l.c. s. 43.

33. *Bengtsson SvJT* 1963 s. 247 note 13a.

34. *TFR* 1963 s. 586.

35. *RG* 1961 s. 362.

uansett om kravet bygger på subjektivt eller objektivt grunnlag.³⁶

IV. Særlig om ansvar på objektivt grunnlag.

Vender vi så blikket mot de spørsmål som har særlig interesse når det gjelder ansvar på objektivt grunnlag, blir utgangspunktet et noe annet enn det vi møtte ved culpaansvaret. Når det gjaldt ansvar på subjektivt grunnlag kunne det konstateres at skadelidtes forhold i en rekke tilfelle ikke *opphevet* et ansvar for uaktsomhet, men at det medførte at skadevolderen ikke hadde handlet uaktsomt. Denne mulighet eksisterer ikke når det er tale om ansvar på objektivt grunnlag. Ansvarsgrunnlaget er her gitt; problemet er hvilken rekkevidde det skal gis. Det er spørsmålet om hvilken personkrets som beskyttes av det objektive ansvar vi her står overfor. Skal den person som frivillig og/eller i egen interesse har utsatt seg for den risiko som betinger det objektive ansvar, også nyte godt av det? Eldre teori inntok her et klart standpunkt. Stang sa det slik: «Har man frivillig og i egen interesse undergitt seg den fare, som medfører ansvar uten retsbrud, er man visselig uten erstatningskrav, eller man faar finde seg i at det nedsettes.»^{36*} Dette var i pakt med Ussings lære om interessekollision; utviklet i hans doktoravhandling «Skyld og Skade». For Ussing vil den «der ud-sætter sig selv, vil altid have en interesse, der er stor nok til at bære byrden ved ingen Erstatning at faa.»³⁷ Dette synspunkt har i svensk rett vært betegnet som *prinsippet om solidarisering med faren*,³⁸ en betegnelse som nok har sine svakheter, men som jeg i mangel av en bedre også vil benytte. I visse situasjoner kan det være aktuelt med *Andenæs*³⁹ å tale om *risikoidentifikasjon*; nemlig hvor skadelidte ikke vernes av det objektive ansvar fordi han har identifisert seg med den virksomhet som pålegges dette ansvar overfor andre.

36. Smln. *Trolle* s. 315.

36* *Stang*, Skade voldt av flere (1918) s. 341.

37. l.c. s. 162.

38. *Grönfors*. Om trafikkskadeansvar, Stockholm 1952 s. 269 flg.

39. *TFR* 1943 s. 362.

Gjennomføringen av dette prinsipp innebærer en overføring av risikoen for den farlige virksomhets skadevoldende evne fra skadevolder til skadelidte.

Lovgiveren har i en rekke tilfelle akseptert «prinsippet om solidarisering med faren» ved utformningen av objektive ansvarsregler. Klarest kommer dette frem når det gjelder ansvaret for skade voldt ved bruken av luftfartøyer. Den regel vi idag finner i luftfartsl. av 1960 § 153 gjengir med mindre redaksjonelle endringer § 37 i luftfartsl. av 1923. Her var det opprinnelig foreslått at det objektive luftfartøyersansvar skulle omfatte enhver *skade* som måtte følge av bruken av luftfartøyer; ansvaret overfor passasjerer og gods som ble befordret med fartøyet skulle være identisk med ansvaret overfor utenforstående tredjemann. Forslaget ble imidlertid endret i den endelige innstilling; det objektive ansvar ble begrenset til personer og ting «utenfor fartøyet». Og begrunnelsen var nettopp at den som benytter dette befordringsmiddel, selv bør ha risikoen for de faremomenter befordringen innebærer.⁴⁰ Her er det et *avtalesynspunkt* som slår gjennom; de som inngår en avtale med innehaveren av den risikoutløsende virksomhet, setter seg utenfor det vern som utenforstående tilbys ved det objektive ansvar.

Dette avtalesynspunkt har Høyesterett lagt til grunn ved en innskrenkende fortolkning av det objektive ansvar for dyr etter NL 6-10-2, Rt. 1957 s. 25. Forholdet var her at en sveiser ble stanget av en okse. For skaden søkte han erstatning av gårdbrukeren, men fikk ikke medhold. Førstvoterende bemerket at det er «naturligst å forstå NL 6-10-2 med den begrensning at husdyreierens objektive ansvar . . . ikke kan gjelde overfor egne folk i et tilfelle som dette, hvor den skadede var ansatt nettopp for å utføre bl. a. det arbeid som utsatte ham for ulykken, og hvor ulykken klart ligger innenfor rammen av den risiko som normalt fulgte av hans tjeneste». Vi sporer igjen påregnelighetsbetraktningen: Følgene av den risiko som arbeidstageren *normalt* utsettes for, skal han selv bære. Forsåvidt er det harmoni med den annen

40. Ot.prp. nr. 44 (1923) s. 19.

dom om anvendelsen av NL 6-10-2 fra de senere år, Rt. 1954 s. 710. Her ble erstatning tilkjent i et tilfelle hvor skadelidte var en sjåfør som ble sparket av en hest mens han tømte sagflis opp i spilltauet. Førstvoterende fant ingen grunn til å komme inn på det prinsipielle spørsmål om det objektive ansvar også gjaldt til fordel for dem som var ansatt i virksomheten, idet «jeg i hvert fall finner at Bronnerud (skadelidte) ikke sto i noen slik stilling til hestens eiere . . . eller til Ridehuset at dette kan utelukke ansvar . . . etter NL 6-10-2. Grønnerud var ikke ansatt hverken hos Wenche Hoff eller ved Ridehuset, men drev transportvirksomhet med egen lastebil . . . Hans befatning med hesten og hesteholdet var for så vidt av tilfeldig art og kan ikke sammenlignes med en arbeiders stilling i en bedrift.»

Når erstatningskravet her ble gitt medhold, var det med andre ord fordi skadelidtes *yrkesrisiko* ikke omfattet det å bli sparket av en hest. Konsekvensene av dette synspunkt må være at alle som i sitt daglige virke kommer i kontakt med dyr faller utenfor NL 6-10-2. Dette gjelder da dyrleger, slaktere, dyrepassere osv. Det er også i tråd med dette at den skadelidte travkjører i den overfor nevnte sak i RG 1960 s. 387 heller ikke fikk medhold i sin påstand om at ansvar for skadevolderen fulgte av NL 6-10-2: «Den ene hests løp påvirkes også av de andre hesters løp, og det er naturlig å se risikoen for skade som en felles risiko som travløpet utsetter alle for . . . Det antas at NL 6-10-2 ikke er ment å omfatte et tilfelle som det foreliggende, og det finnes heller ikke å foreligge noe annet grunnlag for objektivt ansvar.»⁴¹ Og antagelig vil man også i Norge nekte erstatning for tilskuere som skades av dyr under et hestemarked, eller ved ridning av ponnier i en zoologisk have e. l.⁴² Den mest omfattende innsnevring av anvendelsesområdet for NL 6-10-2 foretok imidlertid lovgiveren ved friluftslovens § 9,5. ledd. Her be-

41. Smln. også en utrykt dom av Eidsivating laggmannsrett 5. november 1951 som angikk skade under veddeløp på Øvrevoll referert av *Dahl* i Nordisk Forsikringstidsskrift 1961 s. 117.

42. Slik dansk rettspraksis, se nærmere *Trolle* s. 134—35.

stemmes at «Telting og ferdsel må skje på eget ansvar for skade som dyr kan påføre personer, telt og andre gjenstander». Synspunktet bak den nye regel er nok det at den som ferdes i skog og mark selv bør ha risikoen for de skader dyr måtte volde.⁴³ Bestemmelsen innebærer at det objektive ansvar som NL 6-10-2 statuerer for visse dyrearter, nu ikke lenger gir det prinsipielle utgangspunkt for ansvaret etter norsk rett. Det vil føre for langt her å gå nærmere inn på forholdet mellom friluftslovens § 9,5. ledd og NL 6-10-2. Men det er vel grunn til å anta når friluftsloven begrenser ansvaret for dyr til å være et culpaansvar, vil dette være et sterkt moment som taler for en innskrenkende fortolkning av NL 6-10-2. Det vil således ikke være noen mening når det ikke lenger er objektivt ansvar for en okse som volder skade på personer som spaserer gjennom skogen, å hevde at NL 6-10-2 gjelder hvis turgjengere får være med inn å bese fjøset eller låven.

Selv om rettspraksis i forbindelse med skader på ansatte i seg selv ikke lenger har særlig betydning etter at vi fikk loven om yrkesskadetrygd av 1958, har den likevel prinsipiell interesse for de problemer som er emnet for dette foredrag. Det er derfor grunn til å minne om at Høyesterett har vært konsekvent i sitt syn at ansatte ikke har krav på erstatning for de påregnelige skadetilfelle som følger av arbeidet. Første gang dette syn ble formulert med all mulig tydelighet var i den nu så berømte sykepleierdom i Rt. 1949 s. 688. Førstvoterende uttalte her at de tuberkulosesmittede sykepleiersker ikke «ble utsatt for en risiko som gikk ut over hva sykepleiersker eller annen betjening ved et sykehus av foreliggende art . . . måtte regne med.»⁴⁴ Det er dette synspunkt som også Paal Berg understreker i sin *Arbeidsrett*: «De farer og den risiko som nødvendigvis må følge arbeidet, kan arbeidsgiveren ikke være ansvarlig for» (s. 122).⁴⁵

43. Se Innst. O XI (1957) s. 7.

44. Tilsvarende dansk rett, *Trolle* s. 130.

45. Synspunktet er sterkt kritisert av *Kristen Andersen* s. 264 flg., jfr. også mindretallet i Rt. 1957 s. 25.

De eksempler som nu er referert, og som viser hvordan prinsippet om solidarisering med faren har fotfeste i norsk rett, kan godt forfleres. Nevnes kan den tidligere regel i motorvognlovens § 30 om at gratispassasjerer ikke hadde krav på erstatning på objektivt grunnlag for skade påført av egen vogn. En mindre kjent regel, men likevel av betydelig interesse, finner vi i luftfartslovens § 154. Det objektive ansvar som § 153 statuerer med hensyn til skade på personer eller gods utenfor fartøyet, gjelder ikke «innenfor området av en godkjent landingsplass». Denne unntagelse, som såvidt meg bekjent bare finnes i norsk, dansk og siamesisk (!) rett er igjen utslag av den tanke at personer som oppsøker den farlige innretning som et luftfartøy antas å være, overtar risikoen for de skader som dets farlige egenskaper måtte realisere.

Jeg tror den som en dag befinner seg på Fornebu for å vinke farvel til en reisende, og istedet får et fly i hodet, vil forbauses over å høre at loven anser ham for å ha overtatt risikoen for en slik begivenhet. Men når dette er sagt, må det også tilføyes at formuleringen «området innenfor en godkjent landingsplass» vel må fortolkes innskrenkende slik at det neppe kan sies å omfatte mer av flyplassområdet enn det publikum normalt ikke har adgang til. Men de reisende som ofte må spasere adskillige meter mellom ekspedisjonsbygningen og det parkerte flyet, kan ikke en slik innskrenkende fortolkning komme til hjelp.

Når de ansatte i dag ikke lenger møtes med den innsigelse at de i tilfelle av skade har overtatt risikoen for de skader som normalt følger arbeidet, skyldes det at et *forsikrings-synspunkt* har vunnet frem til deres fordel. Dette forsikrings-synspunkt har imidlertid ikke skjerpet arbeidsgiverens, dvs. skadevolderens ansvar, men som vi vet gitt skadelidte krav på erstatning av tredjemann, nemlig de offentlige trygdeinstitusjoner. Det er den samme tanke som ligger bak bilansvarslovens system. Nu er også gratispassasjerene erstatningsrettslig vernet, uten at skadevolderen er kravets debitor. Forsikringsplikt er også i en rekke land innført til fordel for flypassasjerer, og her i Norge er det forslag om det

samme. Her er vi da straks fremme ved et sentralt punkt i den moderne erstatningsrett. Vi ser hvordan ønsket om reparasjon stadig vinner terreng hvor dette kan skje gjennom en pulverisering av skadevolderens ansvar. Da oppstår det naturlige spørsmål om dette ønske også skal realiseres *utenfor* de tilfelle hvor det foreligger en forsikringsplikt. Her er det en rekke motstridende hensyn som kolliderer, og som på en utmerket måte illustreres av en nylig avsagt høyesterettsdom, Rt. 1964 s. 474. Forholdet var her at en tilskuer til en brann ble drept ved at en acetylenbeholder eksploderte. Den dreptes etterlatte krevet erstatning av bedriftens eier på objektivt grunnlag, men fikk ikke medhold av Høyesteretts flertall. Retten delte seg i tre fraksjoner. Førstvoterende bygget frifinnelsen på at det ikke kunne pålegges objektivt ansvar i et slikt tilfelle; det ble understreket at brannen var begynt i nabobygningen, og at det ikke var *bruken* av acetylenbeholderen som var brannårsaken. To dommere til sluttet seg til dette resultat. Men at vi her befinner oss i det tvilsomme grenseland mellom det subjektive og objektive ansvar, viser ikke bare at to dommere stemte for ansvar på objektivt grunnlag, men også tredje-voterendes tilleggsvotum: «Ved avgjørelsen av om ansvar uten skyld skal statueres, er det etter min mening grunn til i et grensetilfelle også å ta et visst hensyn til arten og styrken av den interesse som i tilfelle skal beskyttes. Olsen (d.e. skadelidte) befant seg i dette tilfelle på ulykkesstedet alene i egenskap av tilskuer til brannen. Også dette er et moment som taler for at han selv her må være den nærmeste til å bære risikoen for de skader brannen kan komme til å påføre ham.» Kontrasten gis gjennom annen-voterendes dissenterende votum som angir forsikringssynspunktet: «Samfunnsmessig sett er det en omkostning ved bruken av acetylen som bør belastes denne bruk når den skjer i en næring som representerer en fare av en viss størrelse. Den adekvate form for å bære denne risiko er å tegne forsikring.»

Hvis vi tar for oss tredjevoterendes votum, byr det et interessant diskusjonsgrunnlag. Når det hevdes at det i et grensetilfelle må legges vekt på «styrken av den interesse som skal

beskyttes», vil det si at det ulovfestede, objektive ansvars rekkevidde relativiseres etter de linjer vi bl. a. finner i luftfartslovens begrensning av det objektive ansvar til bare å gjelde utenfor flyplassområdene. Dette er en rendyrkelse av prinsippet «solidarisering med faren». Hvis vi forutsetter at en person som var tilkalt for å assistere ved brannen ville hatt en sterkere interesse av å være i faresonen, og derved berettiget til erstatning på objektivt grunnlag, presenteres vi for en relativitet når det gjelder ansvarsgrunnlaget som nettopp er det karakteristiske for den valgfrihet dommeren ofte har når skadelidte har utsatt seg for en risiko.

V. Avsluttende bemerkninger.

Og dermed er vi fremme ved det spørsmål som nok er vanskeligst å si noe om: Nemlig hvilke kriterier som legges til grunn ved avgjørelsen av om skadelidte skal sies å ha overtatt risikoen for den begivenhet som utløser skaden. Hvorvidt skadelidte av en viss kategori erstatningsrettslig skal stilles svakere enn andre, er et problem som såvel lovgiveren som dommeren stilles overfor.

Når en erstatningsrettslig regel skal begrunnes, tas det gjerne utgangspunkt i betraktninger omkring prevensjons- og reparasjonssynspunktet. Når det gjelder reparasjonen, er vel alle enig i at alle skadelidte normalt har *behov* for å få sitt tap erstattet. Men dette innebærer som kjent bare at tapet flyttes fra skadelidte til skadevolderen. Det er hvor en slik flytting av tapet i typetilfellene finnes påkrevet, at det objektive ansvar har vokset frem. For culpaansvarets vedkommende begrunnes reparasjonen med at påleggelse av ansvar virker preventivt, samtidig som det jo også er i overensstemmelse med en i menneskene iboende rettsoppfatning at den som handler uaktsomt, skal erstatte de skader han volder. Denne noe elementære, og vel også forenklede betraktningssmåte kan dog hjelpe oss et visst stykke på vei når det gjelder å utforme culpanormen i relasjon til skadelidtes forhold. Og resonnementet er enkelt: Det er ingen grunn til gjennom strenge aktsomhetskrav å pålegge ansvar hvor prevensjonen likevel vil få liten betydning. Og når skadelidte

vet, eller bør vite, at han utsetter seg for en viss risiko, tilfredsstilles det rettferdskrav som ellers ville ha reagert når skadevolderen frifinnes. Dette resonnement gjør seg særlig gjeldende hvor både skadevolder og skadelidte tilhører den samme kategori. Det forklarer nok hvorfor privatlivets culpanorm er mild. Og det er nok dette synspunkt som forklarer de vanskeligheter en deltager i lek og sport vil ha med hensyn til et erstatningskrav rettet mot sine kolleger.

Men også et forsikringssynspunkt støtter dette resultat. Vi befinner oss her på et område hvor ulykkesforsikringen er utbredt, mens ansvarsforsikring sjelden er tegnet. Og hvis erstatningsreglene skal utformes under innflydelse av forsikringsdekningen, harmonerer det best med dette rettspolitiske synspunkt å operere med en mild culpanorm ved skader av denne art. I den overfor nevnte dom om ulykken på travbanen⁴⁶ bemerket da også retten at «Det synes også å være naturligst at den som vil være sikret mot skader som han påføres ved deltagelse i slike sportsstevner tegner en ulykkesforsikring . . .».⁴⁷

Det er hvor likheten i partsstillingen forrykkes, at problemene blir vanskeligere. Men også da vil den betraktning at skadelidte burde ha regnet med den skadevoldende begivenhet spille en vesentlig rolle. Særlig vil dette gjelde hvor en streng culpanorm eller objektivt ansvar vil lede til et større antall erstatningskrav. Veivesenets erstatningsrettslige stilling byr her en illustrasjon. Likeledes jernbanens ansvar, eller manglende ansvar, for ulykker voldt på private planoverganger.

Men den ulike partsstilling gjør at forsikringssynspunktet trenger seg på, samtidig som en streng culpanorm i en rekke tilfelle vil ha en utvilsom preventiv funksjon. La oss som eksempel ta den tilskuer som skades mens han overværer en idrettsbegivenhet. Fra arrangørens side vil det hevdes at han har truffet de sikkerhetsforanstaltninger som det er naturlig å treffe, samt at det alltid vil være en viss risiko for

46. RG 1960 s. 387 Gulating.

47. Se nærmere om dette *Bengtsson* s. 103 flg.

skade som tilskuerne må regne med. Denne overskytende risiko, skal den plaseres på tilskueren eller arrangøren? Her har vi i nordisk rett tre dommer, en dansk, en norsk og en svensk. Sistnevnte⁴⁸ besvarer spørsmålet i arrangørens favør, mens den danske⁴⁹ og til en viss grad den norske tilkjente erstatning. Resonnementet i den danske avgjørelse var at publikum måtte ha krav på trygghet. Også Hovrätten i den svenske dom ville gi skadelidte medhold; arrangørens påstand (det gjaldt en ishockey-kamp og den skadelidte tilskuer hadde fått pucken i hodet) om at tilskueren selv hadde tatt en risiko ved å overvære kampen ble karakterisert som «verkelighetsfrämmande». Den svenske Høyesterett frifant som nevnt arrangøren, da banen var vernet slik ishockeybaner normalt er vernet. Den norske dom⁵⁰ gjaldt krav fra enken etter en tilskuer som ble drept under et bil-race på Gardermoen. Retten tok her avstand fra Knoph og Rørholdts bemerkninger i kommentarutgaven til motorvognloven av 1926, hvor det heter at det objektive ansvar etter § 30 ikke kan gjelde overfor tilskuere og andre, da disse «må ansees å ha akseptert den større risiko som uvegerlig følger med slike kapplop». At en «aksept av risiko» her skulle oppheve det objektive ansvar, tok retten etter mitt skjønn med rette avstand fra.

Det er vel imidlertid et spørsmål om det ikke er naturlig å operere med et strengere ansvar når det gjelder skader voldt tilskuere etc. ved sportstevner som innebærer visse risikomomenter. Jeg legger da ikke så stor vekt på de preventive virkninger, men mer på det faktum at arrangørens ansvar lett kan pulveriseres gjennom forsikring. Dette moment ble sterkt fremhevet av mindretallet i den frifinnende svenske høyesterettsdom. At skader av denne art er sjeldne, er neppe noe argument for en mild ansvarsregel. Tvert om kan det da fremheves at forsikringspremien vil bli lav, og

48. NJA 1959 s. 280, Nord. Domss. 1959 s. 250.

49. *Trolle* UfR 1961 B s. 15.

50. RG 1951 s. 776, Oslo byrett.

således ikke innebære noen belastning for økonomisk svaktstillende arrangører. Aksepteres dette, vil det bety at man her er på linje med rettspraksis når det gjelder ansvaret ved annen massekontrahering. Som kjent har Høyesterett ved transportavtaler hvor ansvaret ikke er lovregulert, konsekvent avvist den tanke at skadelidte ved å reise med vedkommende transportmiddel har overtatt risikoen for begivenheter tredjemann er vernet mot. Såvel overfor utenforstående som overfor passasjerer hefter således Sporveiene for de skader som måtte voldes ved en såkalt «teknisk svikt». Det er her karakteristisk at den første dom som pålegger et slikt ansvar, gjaldt forholdet til tredjemann,⁵¹ og at den begrunnelse som da ble gitt 21 år senere ble tiltrådt da en skadet passasjer søkte erstatning.⁵² At også jernbanens ansvar overfor passasjerer vil inntre ved en «teknisk svikt», anser jeg for utvilsomt. Vi ser hvordan risikoen for det uventede er lagt på skadevolderen, mens skadelidte bærer det tap som følger av de mer normale begivenheter; en bråstopp for trikken er således ikke erstatningsbetingende.

La meg til slutt få gi uttrykk for at jeg ikke på langt nær har behandlet alle de problemer som foredragets tittel reiser. Emnet er særdeles omfattende, og det er ganske umulig å forme noen konklusjoner av særlig verdi. Dette håper jeg ikke er en resignasjon overfor vanskelighetene, men heller en erkjennelse av problemenes mangfoldighet.

Høyesterettsadvokat Jonas Myhre:

Jeg er på vesentlige punkter enig med foredragsholderen i hans problemstilling, og også langt på vei enig med ham i de resultater han kommer til når det gjelder skadelidtes erstatningsrettslige stilling i tilfelle som disse. Jeg må imidlertid gjøre en reservasjon når det gjelder hans utlegning av det han benevnte som *risikoplaseringen*, og hvor hans stillet det spørsmål om skadelidte, hvor det ikke var noe å bebreide ham selv, skulle bære risikoen i de tilfelle hvor han frivillig

51. Rt. 1937 s. 563.

52. Rt. 1948 s. 1111.

hadde utsatt seg for denne. Det ble da henvist til at disse tilfelle falt utenfor ikrafttredelseslovens § 25 bl. a. av den grunn at betingelsen culpa hos skadelidte manglet.

Jeg ser det imidlertid slik, at den skadelidte, som utsetter seg frivillig for en risiko som rettsordenen ved sine hjelpemidler — bl. a. sine aktsomhetspåbud overfor de potensielle skadevoldere — har søkt etter evne å garde ham mot, han opptrer *forutsetningsvis* culpøst, og hans erstatningsrettslige stilling må bli å vurdere deretter...

Nå er det jo her tale ikke om en kontraktsbunden men helt fri erstatningsrettslig vurdering. I de kontraktsbundne erstatningsoppgjør — i forholdet mellom forsikringsselskapene og deres forsikringstakere — vil linjene for skadeoppgjørene være trukket opp skjematisk på forhånd.

Her spørres det ikke om graderingen, om større eller mindre subjektiv skyld, eller om skadens inntreden var mer eller mindre påregnelig.

Ganske anderledes stiller det seg hvor det ved en skadevoldelse overfor tredjemann er de alminnelige erstatningsrettslige regler som trekker opp linjene for ansvarsvurderingen. Såvel lovgivningen som rettspraksis tenderer mer og mer henimot en helhetsvurdering av skadebildet av i høy grad *skjønnspreget* karakter, — en analyse både på skadevolder- og skadelidtsiden av det samspill av krefter som har bragt risikoen til en utløsning. Nettopp fordi det hele er undergitt et dommerskjønn på friest mulig basis, og hvor de enkelte ledd i skjønnsvurderingen er så å si forankret i erstatningsrettslig velkjente kriterier, er det vel strengt tatt ikke behov for noen systematisk sontring mellom begrepene risikoplasering og uaktsom medvirkning.

Jeg er enig i foredragsholderens sterke fremheving av *påregnelighetsbetraktninger* som et vesentlig ledd i ansvarsvurderingen. Derimot er jeg noe i tvil om han har gitt *årsaksbetraktningene* den plass de fortjener. Her som ellers vil det jo være det relevante spørsmål, — forøvrig i tråd med uttrykksmåten i ikrtrl. § 25 — om hva som har hatt den større eller mindre *innflydelse* på skaden, eksempelvis om det er skadevolderen som har lagt forholdene til rette

for den risiko som skadelidte har nærmet seg, eller hvorvidt det er hovedsakelig skadelidte selv som unødig har bragt risikoen til utløsning.

Foredragsholderen var inne på hvilken betydning det hadde for skadelidtes erstatningsrettslige stilling å vurdere *arten* av den risiko han utsatte seg for. I tråd med hans fremstilling forsåvidt er det vel riktig å si at det bør spille en rolle i hvilken grad det er av interesse for rettsordenen å gardere mot denne spesielle risiko. Nå er rettsordenen selvfølgelig a priori interessert i mest mulig å gardere mot *enhver* skadetilføyelse, men den kan naturlig nok ikke overkomme alt. Det burde f. eks. kunne stilles opp som utgangspunkt, at de skader som inntreffer under lek eller sport eller øvelse av fritidssysler i det hele fortrinnsvis må bli hvor de rammer. Og når det er tale om skader på tilskuersektoren, så vil de i ordinære tilfelle ikke berøre vårt problem i det hele tatt, fordi det i *alminnelighet* ikke kan sies at man utsetter seg for noen risiko ved å være tilskuer til en sports- eller idrettskonkurranse. Det forutsettes å foreligge noe *ekstraordinært* for at det i disse tilfelle skal inntreffe en skade, f. eks. enten forsømmelse hos arrangøren — vi har jo gjennom de senere år hatt noen tilfelle hvor tribuner er rast sammen p.g.a. dårlig vedlikehold — eller hvor skadelidte, pirret av sin trang til den spenningsfylte opplevelse, i strid med advarsler begir seg for nær opp til det sted hvor risikoen utfolder seg. I saken om hastighetsracet på Gardermoen, som foredragsholderen refererte, var det nettopp tilfelle at tilskueren hadde begitt seg noe utenfor det åpne området mellom selve banen og den vanlige standplass for tilskuere, og ble drept av en av de deltagende biler som i voldsom fart raste ut av banen på dette sted. Hans opptreden ble funnet grovt uaktsom, og de etterlatte måtte tåle en avkortning av den grunn.

Et typisk eksempel på at rettsordenen engasjerer seg i *arten* av den risiko skadelidte utsetter seg for, og det til og med slik at den markerer et brudd med gjengse tilvante erstatningsregler, har man i bilansvarslovens bestemmelser om passasjer som innlater seg på å kjøre med en påvirket bilfører. Gjennom den rekke av dommer som er avsagt i dette

tema i tiden frem til vi fikk den nye bilansvarslov, har det vært trukket den sikre linje for ansvarsvurderingen at selv om passasjeren må finne seg i avkortning som følge av hans større eller mindre kjennskap til bilførerens alkoholkonsum før kjøringen, så har iallfall *føreren* unntagelsesfritt vært pålagt et ansvar for sin del, og i de fleste tilfelle et hovedansvar, under den betraktning at det er den som sitter ved rattet som først og fremst skal være den ansvarlige.

Bilansvarsloven av 1961 har imidlertid på en henimot oppsiktsvekkende måte brutt med denne innarbeidede praksis. I lovens § 7, som omhandler følgene av skadelidtes medvirkning, heter det at den som lar seg befordre med bilen hvis han visste eller måtte vite «at køreren var påverka av alkohol eller av andre rusande eller døyvande råder (motorvognlovens § 17) kan ikkje få skadebot utan særlege grunner er for det». Det er med andre ord etablert den *hovedregel* at passasjeren i tilfelle som dette ingen erstatning skal ha idet han, hvis vilkårene for hans kunnskap om alkoholpåvirkningen er tilstede, har bevisbyrden for at han *ikke desto mindre* skal være berettiget til erstatning. Til tross for at vi her har med et tilfelle å gjøre, hvor skadevolderen — den påvirkede bilfører — ikke bare har et klart sivilrettslig uaktsomhetsansvar for å ha voldt skaden under kjøring i påvirket tilstand, men hvor hans brøde er så alvorlig at han også er pålagt et straffeansvar hvor ubetinget fengsel er hovedregelen, så er styrken og karakteren av den risiko passasjeren selv har tatt funnet å være av den art at bilførerens erstatningsansvar som en hovedregel skal bortfalle. Det har vært med en viss spenning man har avventet domstolenes reaksjon på denne og på andre bestemmelser av prinsipiell art i den nye bilansvarsloven. Såvidt bekjent foreligger det inntil nå tre dommer av underordnede retter, nemlig en dom av Hadeland og Land herredsrett av januar iår (referert i siste nummer av Rettens Gang), en av Eiker, Modum og Sigdal herredsrett av februar og en av Indre Sogn herredsrett av august iår. Den første dom løste det prinsipielle spørsmål bare halvt, forsåvidt som den avgjorde at lovens uttrykk «måtte forstå» ikke, som saksøkte hadde påstått, var syno-

nynt med «burde forstå», og påla erstatningsplikt da bevisførselen ikke godtgjorde at passasjerer hadde den tilstrekkelige kunnskap om påvirkningsgraden.

Ved de to andre dommer er imidlertid skrittet tatt fullt ut. I begge tilfelle hadde passasjerer på forhånd nydt alkohol i selskap med sjåføren og et par andre kamerater — det var rate kvanta, men iallfall tilstrekkelige til at retten fant at rate kvanta, men iallefall tilstrekkelige til at retten fant at passasjerer måtte være klar over at det forelå en påvirkningsgrad på over 0,5 ‰. I begge tilfelle førte kjøringen til alvorlige ulykker. I hver av dem mistet en av passasjererene livet, men ingen av sjåførene omkom. Begge fikk ubetinget fengselsstraff for kjøringen. I begge tilfelle ble bilenes trafikforsikring frifunnet for ansvar. I den ene sak tok retten spesiell stilling til en påstand fra den skadelidte passasjer om at den meget betydelige invaliditet han var blitt påført ved ulykken i seg selv måtte regnes som en særlig grunn for tilkjennelse av erstatning. Retten gav ham imidlertid ikke medhold i dette.

Man kan riktignok si, at lovregelen må sees i lys av den iherdige kampanje som har pågått i flere år, med sikte på å advare publikum mot kombinasjonen alkohol/bilkjøring, og som har ført til at kunnskapen om den skjebnesvangre 0,5 ‰ grense nå er blitt nærmest for et allemannseie å regne. Det er derfor sikkert forhastet å trekke særlig vidtgående slutninger, men ved den nye lovregel og den måte domstolene, så langt man hittil har erfart, har vist seg å praktisere den, er det iallfall heist nye signaler som det er verdt å legge merke til.

Dr. jur. Carl August Fleischer:

Foredragsholderen var i sin interessante redegjørelse inne på de ulike rettsgrunnlag en kan bygge på, når det er spørsmål om betydningen av at skadelidte frivillig har utsatt seg for en risiko. Etter omstendighetene kan man si at skadelidte har samtykket, eller hans forhold er slik at det ikke kan tales om culpa på skadevolderens side — f. eks. der et barn plutselig og overraskende løper ut i veibanen. Det ble

videre pekt på at forholdet kunne være en medvirkning som rammes av strl. ikrl. § 25. Etter foredragsholderens oppfatning var det imidlertid ikke disse tilfelle som i første rekke hadde interesse her, men de tilfelle der det «ikke var noe å bebreide skadelidte». Her var problemstillingen ganske enkelt om skadelidte selv skulle bære risikoen, f. eks. fordi han har «solidarisert seg med faren».

Jeg er enig i at man stort sett bør holde seg borte fra samtykkekonstruksjoner. Det problem vi har for oss, er av erstatningsrettslig og ikke avtalerettslig karakter.

Derimot tror jeg, på samme måte som advokat Myhre, at det oppstå vansker ved en systematisk sontring mellom medvirkningstilfellene (ikrl. § 25) på den ene side og risikotilfellene på den annen. Foredragsholderen nevnte at grensen kunne være vanskelig å trekke i praksis. Det er i og for seg ingen avgjørende innvending. Men det er et spørsmål om det overhodet kan trekkes opp noe prinsipielt skille på dette punkt.

Som fremholdt av *Kristen Andersen* (Erstatningsrett, 1959, s. 320) tar § 25 etter sin ordlyd bare sikte på *uforsvarlig* medvirkning fra skadelidte. Og dette er jo riktig nok, jfr. f. eks. passusen om foranledigelse av skaden ved «mislig forhold».

Men hva vil det egentlig si at en person opptrer uforsvarlig i relasjon til en skade som rammer ham selv eller hans gods? Utgangspunktet er at man står fritt når det gjelder inngrep i egne anliggender. Inngrepet er ikke rettsstridig. Vi får derfor under alle omstendigheter et annet uforsvarlighetsbegrep her enn det vi har ved handlinger som rammer andres interesser.

Når skadelidtes medvirkning blir tillagt relevans etter § 25, kan dette riktignok i en rekke tilfelle rettferdiggjøres ut fra preventive betraktninger. Dette er kanskje særlig tilfelle når skaden er foranlediget ved mislig forhold. Vi kan vise til dommen i Rt. 1915 s. 769 om mannen som ble kastet ut fra en jernbanestasjon på grunn av beruselse og bråk, og som kun fikk 50 % erstatning for de skader han ble påført.

Men i de fleste tilfelle som går inn under § 25, er det vel i

og for seg ikke noe å *bebreide* skadelidte. Det får bli hans egen sak om han vil beskytte sine verdier eller unnlate dette. Men han bør da heller ikke ha krav på erstatning fra tredjemann — han er selv «nærmest til å bære risikoen». (Som et eksempel kan nevnes en lagmannsrettsdom i Rt. 1949 s. 615, der en serveringsdame som kom til skade ved fall på glatt fortau, fikk redusert erstatning fordi hun selv ikke hadde vært tilstrekkelig forsiktig).

Det er derfor tvilsomt om man kan gjennomføre noen sondring mellom § 25-tilfellene og risikotilfellene. Spesielt synes jeg det er betenkelig om man i en viss grad skal trekke opp skillet mellom medvirkning og overtakelse av risikoen etter hvorvidt skadelidte har opptrådt aktivt eller forholdt seg mer eller mindre passivt, som i det nevnte eksempel om tilskueren til en brann. Realiteten er i begge tilfelle at skadelidte er nærmest til å bære tapet selv. At også unnlatelser går inn under ikrl. § 25, fremgår uttrykkelig av dennes ordlyd.

Det må være klart nok at også skadelidtes forhold spiller inn ved den totalvurdering av situasjonen som må til når en skal avgjøre om skadevolderen har opptrådt culpøst i et konkret tilfelle. I sin artikkel om dette i T.f.R. 1963 s. 126 (Culpanormen og skadelidtes forhold) anfører Kristen Andersen videre at en handling som er uforsvarlig i relasjon til én skadelidt, ikke dermed nødvendigvis er uforsvarlig i relasjon til alle de interesser som måtte bli berørt. Jeg tror dette er et meget verdifullt point, av sentral betydning for dette emne. En rekke av de tilfelle som rammes av ikrl. § 25, kan vel også rubriseres under den etikett at handlingen ikke er uforsvarlig i relasjon til en skadelidt som selv har «vært med på leken».

Det at alle interesser ikke beskyttes på samme måte, er et synspunkt som også kan anvendes ved det objektive ansvar. Prinsippet om «solidarisering med skaden» har i stor utstrekning vært brukt som begrunnelse for et unntak fra reglene om objektivt ansvar, spesielt slik at de ansatte i bedriften ikke ble beskyttet. Man kan imidlertid også gå den motsatte vei, og spørre etter det positive — hvilke interesser

beskyttes nå engang av vedkommende regel? Og her vil det ofte vise seg at ansvaret er oppstått nettopp til beskyttelse av utenforstående tredjemann som sådan og bare ham. Det er her behovet gjør seg gjeldende, ut fra ulike legislative hensyn. Når skade på sjåfør er unntatt fra dekningsordningen etter bilansvarsloven, så er dette bl. a. begrunnet med at de vogneiere som ønsker å sikre seg, kan tegne forsikring selv og dessuten at sjåføren ofte vil omfattes av andre trygdeordninger (se Innstilling av april 1957 fra Motorvognansvarskomiteén, s. 52 ff., særlig s. 55). Reglene om skade ved bruk av luftfartøy står i en liknende stilling (og er for øvrig opprinnelig utformet etter mønster av reglene om motorvogn, jfr. Innstilling nr. III fra Kommisjonen til revisjon av luftfartsloven, avgitt 18. juni 1957, s. 343).

Det må i dette som i andre emner være et mål å nå fram til en videre konkretisering av problemene, spesielt å finne fram til ulike typetilfelle. Her tror jeg erstatningsretten i og for seg kan hente meget materiale i den forsikringsrettslige praksis. Jeg skal ikke innlate meg på noen refleksjoner om dette i en så kyndig forsamling, men bare peke på at problemstillingen er noe forskjellig på de to områder. En må derfor være forsiktig med en altfor direkte anvendelse av de forsikringsrettslige resultater. Bl. a. blir det i forsikringsretten også spørsmål om skadelidtes forhold representerer en bristende forutsetning for selskapet.

Også *loven* kan gjennomføre en nærmere presisering av de forhold fra skadelidtes side som medfører at ansvaret faller bort. La meg til slutt få erklære meg helt enig med advokat Myhre når det gjelder det tilfelle av slik presisering vi har fått i bilansvarslovens § 7, 3. ledd litra c — om at skadelidte bare i særlige tilfelle kan få erstatning dersom han var med i bilen til tross for at han visste eller måtte vite at føreren var påvirket, og om at den som har en promille på 0,5 skal regnes for å være påvirket. Denne særregel, som først kom inn i lovutkastet ved Odelstingsproposisjonen (se Ot.prp. nr. 24 for 1959—60 s. 29—30), er ikke rimelig. Man burde nøyd seg med å falle tilbake på den tidligere rettspraksis. Det var der stort sett tale om en atskillig høyere grad av beruselse hos sjåføren og følgelig en mer manifestert uaktsomhet hos ska-

delidte. (Se Rt. 1923 s. 199, 1932 s. 547, jfr. også Rt. 1919 s. 535 angående saksforholdet i den første dom, som endog var så grovt at sjåføren ble dømt etter strl. § 239 for uaktsomt drap. Jfr. dog Rt. 1932 s. 1116, som står i en noe annen stilling).

Dette leder over til den refleksjon at reglene om skadelidtes medvirkning nok undertiden får et rent pønalt preg. Men man bør da sørge for at det er et rimelig forhold mellom handling og rettsfølge på samme måte som ved de pønale reaksjoner ellers. Og det har man ikke gjort her.

Professor, dr. jur. Kristen Andersen:

Jeg har med stor interesse fulgt foredragsholderens drøftelser.

Med hensyn til den såkalte «samtykketerminologi» er jeg enig i at den lett kan lede til anstrengte eller fiktive begrunnelser for de resultater man måtte nå frem til. Hva det på dette område gjelder, er å bringe på det rene om skadelidte gjennom sin holdning må sies direkte eller indirekte å ha akkviescert ved at skadeforvoldelsens økonomiske følger skal bæres av ham. Det synes da mest hensiktsmessig å innskrenke seg til dette, og å avstå fra mer eller mindre problematiske refleksjoner over hvorvidt den nevnte akkviescieren har karakteren av et «egentlig» samtykke.

Ellers tror jeg at graden av skadelidtes forhåndskjennskap til — og forutsetninger for å vurdere — den risiko som har utløst seg i skadeforvoldelsen, er av vesentlig betydning for avgjørelsen av om han erstatningsrettslig har avfunnet seg med risikoen. Et votum av justitierådet *Gösta Walin* i en svensk høyesterettssak i Nytt Juridiskt Arkiv 1959 s. 280 flg. er i så måte illustrerende. En idrettsforening hadde arrangert en ishockeymatch, der det ikke var satt opp noe beskyttelsesnett rundt banen, og der en tilskuer av den grunn ble rammet av pucken, med den følge at han mistet 4 fortenner. Foreningen påberopte at publikum måtte antas å ha underkastet seg risikoen for skadeforvoldelser av nærværende art. I den anledning uttalte *Gösta Walin* blant annet:

«Foreningen har invänt, att publiken — som kunde antagas bliva missnöjd med skyddsnet — finge anses hava under-

kastat sig den risk som ishockeyspelet medför för åskadarna. En sådan invändning lærer efter omständigheterna kunna vinna beaktande om den med hänsyn till riskens art og publikens kännedom om spelet synes realistiskt grundad samt hinder ej möter ur allmän synspunkt. Att försiktighet i detta avseende är påkallad framgår redan därav, att bland publiken kunna finnas barn, som ej bör själva bära någon risk på grund av sådan egen medverkan som här avses. Käranden var vid ifrågavarande tilfälle 17 år gammal, och med hänsyn till denna hans ålder kan icke i och för sig anses möta hinder att tillämpa föreningens invändning gentemot honom.

Det föreligger emellertid i övrigt icke tillräcklig grund att anse käranden hava, genom at besöka matchen, frivilligt underkastat sig risken att bli skadad.»

Den foreliggende sak bringer forøvrig tanken hen på den norske høyesterettsdom i Rt. 1960 s. 1201 flg., hvor flertallet under «noen tvil» fant at leieboerne ikke i erstatningsrettslig forstand hadde avfunnet seg med den form for sandstrøing, som gårdeieren praktiserte på gårdsplassen. Foredragsholderen lot til å være av den oppfatning at flertallets standpunkt var inspirert av «samtykkeresonnementer». Et motsatt utfall av flertallets «tvil» ville, ifølge ham, ha vært ensbetydende med at leieboernes godtagelse av sandstrøingen fremtrådte som «en selvstendig ansvarsfrihetsgrunn». Dette kan imidlertid ikke uten videre fastslås. I og for seg er det intet i veien for at den nevnte godtagelse trekkes inn i selve culpavurderingen. Det kan med andre ord meget vel hevdes at godtagelsen bevirker at gårdeierens form for sandstrøing fra det erstatningsrettslige uforsvarlighetssynspunkt sett iallfall overfor leieboerne er uangripelig, selv om den i relasjon til andre grupper av skadelidte kanskje vil måtte bedømmes annerledes. Situasjonen er for så vidt den samme som i den svenske høyesterettssak om ishockeymatchen og publikums holdning til beskyttelsesnett. Også her vil den omstendighet at publikum eventuelt må antas å ha akkviescert ved risikoen ved mangel av beskyttelsesnett, kunne resultere i at denne mangel oppfattes som forsvarlig i relasjon til dette publikum, mens den i relasjon til et publikum som ikke har innlatt seg på å akkviescere, vil bli innfanget av den

erstatningsrettslige uforsvarlighetsnorm. Det forekommer meg i det hele at dette med skadelidtes akkviesceren ved foreliggende risikoer, på instruktiv måte vitner om at den erstatningsrettslige uforsvarlighetsnorm ikke nødvendigvis er absolutt, i den mening at en og samme handling eller foreteelse aldri kan være forsvarlig i relasjon til en gruppe skadelidte og uforsvarlig i relasjon til en annen. Jeg viser i den forbindelse til min artikkel «Culpanormen og skadelidtes forhold» i T. f. R. 1963 s. 126 flg. og til min analyse av rettspraksis i «Erstatningsrett» s. 58 — 76.

Når det videre gjelder de norske høyesterettsdommer i Rt. 1949 s. 688, 1950 s. 448 og 1957 s. 25 om henholdsvis sykepleierskene og sveiseren, er jeg enig i at Høyesterett har vært konsekvent i sin holdning. En annen sak er at jeg fortsatt har vanskelig for å forstå begrunnelsen for og hensiktsmessigheten av denne holdning. Jeg kan — som presisert i «Erstatningsrett» s. 263 — 267 — ikke frigjøre meg fra inntrykket av at det er særdeles problematisk å fastslå at det fra arbeidstakeres side foreligger en slags aksept av risiko i situasjoner av den art det er tale om. En slik fastslåen åpner etter mitt skjønn foruroligende perspektiver fra et generelt synspunkt sett.

Hva endelig angår høyesterettsdommene i Rt. 1936 s. 298 og 1959 s. 474 om Statsbanenes ansvar for skadeforvoldelse via stasjonsarrangementer, er foredragsholderen «tilbøyelig» til å mene at dommene ikke inneslutter et objektivt ansvar, men bare et strengt culpaansvar. Denne tilbøyelighet virker noe overraskende, idet førstvoterende i 1959-dommen på vegne av flertallet uttalte:

«Med dette har jeg ikke ment å ta standpunkt til spørsmålet om hvorvidt ordningen ved Svenseid stasjon, alle forhold tatt i betraktning, kan kritiseres som uforsvarlig og følgelig som en tilsidesettelse av den omsorgsplikt for publikum som må påhvile Statsbanene. Uansett om det kan tilregnes jernbaneledelsen som mangel på tilbørlig aktsomhet at en så vidt farlig ordning har vært opprettholdt ved denne stasjon, antar jeg at jernbanen her bør bære ansvaret, jfr. høyesterettsdom i Rt. 1936 side 298, som synes å bygge på beslektede betraktninger.»

HOVED- REGISTER

TIL

NORSK FORSIKRINGSJURIDISK FORENING'S
PUBLIKASJONER

NR. 1-50

UNIVERSITETSFORLAGET